

Susanna Suominen

TAVOITEPORTAAT-
TYÖMENETELMÄN KEHITTÄMINEN UUDENKOIVISTON
VASTAANOTTOKOTIIN

Sosiaalialan koulutusohjelma
2019

TAVOITEPORTAAT- TYÖMENETELMÄN KEHITTÄMINEN UUDENKOIVISTON VASTAANOTTOKOTIIN

Suominen, Susanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Tammikuu 2019
Sivumäärä: 31
Liitteitä: 2

Asiasanat: tavoitteellisuus, omaohjaaja, osallisuus, vuorovaikutus, lastensuojelu, motiivointi

Tämän opinnäytetyön tehtävä oli kehittää työväline, jonka avulla lisätään tavoitteellisuutta ja sen käyttöä jokapäiväiseen työhön, 13- 17-vuotiaiden nuorten lastensuojelulaitoksessa. Työvälineen toivotaan kannustamaan tavoitteellisempaan yhteistyöhön sijoitetun nuoren ja omaohjaajan välillä, nostamaan paremmin esiin sijoitetun nuoren omat ajatukset ja tämän mielipiteen, näin osallistavan nuorta omien asioidensa hoitamiseen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin tavoitteiden ja tavoitteellisuuden, lapsen osallisuuden, vuorovaikutuksen sekä omaohjaajatyön merkityksellisyyttä. Moniammatillisesti käytetyn SMART-tekniikan avulla muodostui pohja uudelle työvälineelle.

Tuotoksena syntyi Tavoiteportaat. Tavoiteportaat-työmenetelmän tarkoitus on tukea tavoitteellista työskentelyä, samalla toteuttaen lastensuojelulakia siinä, että nuori huomioidaan ikätasoaan vastaavasti ja häntä autetaan ilmaisemaan itseään. Tavoiteportaat-menetelmä tarjoaa nuorelle mahdollisuuden tehdä omista tavoitteistaan itselleen selkeät ja helposti ymmärrettävät. Omaohjaajalle työväline tarjoaa mahdollisuuden nuoren motiivointiin ja kannustamiseen sekä tekee selkeästi näkyväksi nuoren edistymisen sijoituksen aikana.

Tavoiteportaat tehtiin etenkin kannustamaan lastensuojelulaitoksessa tehtävää asiakastyötä laadukkaammaksi. Opinnäytetyö on näin myös lastensuojelutyön kehittämistä, sillä lopullisesti Tavoiteportaiden tavoitteena on nuoren parempi kuuleminen, osallistaminen sekä paremman asiakassuunnitelman aikaansaaminen.

GOAL-ORIENTED STEPS- A TOOL FOR UUDENKOIVISTON VASTAANOTTOKOTI

Suominen, Susanna
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Science
January 2019
Number of pages: 31
Appendices: 2

Key words: goal-oriented, keyworker, participation, interaction, child welfare, motivating

The purpose of this thesis is to develop a new tool that will add the use of goal-orientation in the everyday work amongst 13-17-year old youngsters, in child welfare. The developed tool's purpose is to support a more goal-orientated way to work and at the same time, execute the child welfare law by meeting the youngster according to their age and to help them to get their own voice heard.

The importance of personal goals and goal-orientation, the child's own participation and the interaction between child and keyworker was covered in this thesis in a versatile way. The SMART- technique offered a possibility to set goals that were easy to understand and with the help of SMART I created the new tool.

The outcome was the Goal-oriented steps. Its purpose is to support a more goal-oriented way to work in child welfare, whilst making sure that the child's own opinions are being heard. The tool offers a way for the child to set goals for themselves that are easy to understand. For the keyworker it offers a way to encourage the child in goalsetting and makes it easy to see the child progress during their stay in a child welfare facility.

The thesis is also a way to develop the work done in child welfare because in the end, the tool's goal is to make the children's own voices heard, getting themselves participate in the work done for them and to create a better, more efficient client plan.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	LAADUKAS LASTENSUOJELUTYÖ	6
2.1	Lastensuojelulaki	7
2.2	Lapsen etu	7
2.3	Suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus.....	8
2.4	Vuorovaikutuksen ja kohtaamisen merkitys lastensuojelutyössä	10
3	LAPSI TAI NUORI SIJAISHUOLLOSSA	11
3.1	Avohuollon sijoitus.....	11
3.2	Kiireellinen sijoitus.....	12
3.3	Nuori kriisissä.....	12
4	TAVOITTEELLISUUS JA OMAOHJAAJATYÖSKENTELEY	14
4.1	Tavoitteellisuus asiakastyössä	15
4.2	Omaohjaajan tehtävät.....	18
4.3	Omaohjaajatyöskentely Uudenkoiviston vastaanottokodissa	21
5	PROJEKTIN TOTEUTUS	22
5.1	Uudenkoiviston vastaanottokoti.....	22
5.2	Vastaanottokoti, osasto 1	22
5.3	Kuntoututtava osasto, ”Pätkis”	23
5.4	Tavoitteiden asettelu- SMART-tekniikka.....	24
5.5	Tavoitteiden asettelu vastaanottokodin 1. osastolle.....	26
5.6	SMART-menetelmä,” Pätkiksellä”	26
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	28
	LÄHTEET.....	30
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kiireellinen tai avohuollon sijoitus on kokemus, joka voi murtaa nuoren uskon omiin kykyihin, mahdollisuuksiin ja voimavaroihin. Tuntemus siitä, ettei kukaan luota, pahentaa tilannetta entisestään. Sijoitus ja sen jälkeiset kuukaudet ovat aikaa, jolloin nuori tarvitsee apua ja tukea selviytymiseen. Nuori kaipaa sitä, että aikuinen seisoo hänen rinnallaan ja sanoo: "Minä uskon sinuun! Älä luovuta. Tämä ei ole kaiken loppu, vaikka nyt siltä tuntuukin". Jotta saisimme nuoren uskomaan itseensä, ottamaan vastuun omasta elämästään ja sen suunnasta, tehdyn työn tulee olla tavoitteellista ja jäsenneltyä, jotta kriisissä olevan nuoren elämästä saadaan ote.

Lastensuojelun on tarjottava nuorelle sellainen paikka kasvaa, jossa unelmoinnilla on mahdollisuus; on se sitten tuetusti vanhempien kanssa kotona, sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa. Nuoren tulee, minun mielestäni, voida turvallisesti kurotella kohti tähtiä. Mikäli hän ei niihin yletä, tulee hänen voida luottaa siihen, että joku ottaa, hänen tipahtaessa hänestä kiinni. Nuoren tulee voida luottaa siihen, että pelon iskiessä joku nyökkää rohkaisevasti ja kehottaa yrittämään uudestaan. Nuori tarvitsee edelleen aikuisen, jonka kanssa iloita onnistumisen kokemuksista, ja joka lohduttaa epäonnistumisten hetkellä. Tuon luottamuksen synnyttäminen vie aikaa. Se vaatii heittäytymistä, paneutumista ja työntekijän aitoa uskoa nuoreen. Mielestäni meidän on annettava nuorille mahdollisuudet siihen, että he näkevät tulevaisuutensa avoimena kaikille vaihtoehdoille. Lastensuojelun asiakasnuorella tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet unelmoida, heittäytyä ja luottaa siihen, että tulevaisuus tarjoaa hänelle hyviä asioita. Unelmat syntyvät pikkuhiljaa. Aluksi nuori alkaa puhua tulevasta viikonlopusta innostuneena. Sen jälkeen suunnitelmat siirtyvät kesälomaan, joululahjoihin, ehkä jopa tulevaan aikuisuuteen. Tavoite taas on eri asia kuin toive tai unelma. Tavoite voidaan ymmärtää ideaksi, jonka saavuttamiseksi on suunnitelma. Tavoite on konkreettinen ja se sisältää sen toteuttamisen keinon, kun taas toive on määrittelemätön ja joskus saavuttamattomissa oleva (Werle Lee 2010, 744- 745.) Toivon että saisimme kehittämäni työvälineen avulla parempia tuloksia asiakastyöstä ja asiakkaamme, paremman otteen omasta elämästään ja uskoa siitä, että "sinä pärjääät ja elämä kannattelee". Uskon, että pystymme parempaan.

Opinnäytetyönäni kehitin työväliseen, jonka tarkoitus on tukea tavoitteellista työskentelyä, samalla toteuttaen lastensuojelulakia siinä, että nuori huomioidaan ikätasoaan vastaavasti ja häntä autetaan ilmaisemaan itseään. Työväliseen nimeksi valikoitui Tavoiteportaati. Tavoiteportaiden avulla nuori itse voi määrittää sen, mitä hän sijoituksen aikana tavoittelee ja mitä kohti hän on valmis työskentelemään. Tavoiteportaiden avulla nuoren omaa tavoitteellisuutta sekä omaohjaajatyöskentelyä tuetaan jokapäiväisessä työssä 13- 17-vuotiaiden nuorten lastensuojelulaitoksessa. Tavoitteiden tulisi olla nuorelle merkityksellisiä ja haasteellisia, mutta myös realistisia ja saavutettavissa olevia ja tarkkoja, jotta niiden avulla voidaan mitata esimerkiksi kuntoutuksen tehokkuutta. SMART-tekniikka tarjoaa työväliseen ja lähestymistavan tavoitteiden muodostamiseen ja se kuvaa selkeästi vaaditut tekijät konkreettisen tavoitteen muotoilemiseen (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2011, 133.) Kun fokus pysyy tavoitteessa, säästyy aikaa ja SMART-tekniikkaa käytettäessä tavoitteesta tulee selkeä, jolloin siihen on helppo keskittyä. (Werle Lee 2010, 744–745.) SMART-tekniikan avulla laadinkin Tavoiteportaati, jotka koostuvat kirjallisista tavoitteista, eli portaista, jotka nuori itse määrittää. Tavoitteiden eteen tehdään töitä, eli portaikossa edistytään, ja edistystä seurataan tietyillä aikavälillä käytävillä keskusteluilla omaohjaajan kanssa. Jos tavoite on saavutettu, niin määritetään uusi. Jos ei, niin pohditaan yhdessä, oliko tavoite liian iso tai vaikea ja mitä sen tavoittamiseen vaaditaan. Nuori ei jää asian kanssa yksin ja häntä kannustetaan jatkamaan tavoitteiden kurottelua. Opinnäytetyöni on konkreettisen työväliseen aikaansaamisen lisäksi lastensuojelutyön kehittämistä, sillä lopullisesti Tavoiteportaan tavoitteena on nuoren parempi kuuleminen, osallistaminen sekä paremman asiakassuunnitelman aikaansaaminen. Lastensuojelulaitos, johon työni kohdistuu, on Porin kaupungin ylläpitämä, kaksiosastoinen Uudenkoiviston vastaanottokoti. 1.osasto toimii vastaanotto-osastona, kiireellisesti sijoitetuille nuorille. Toinen osasto ”Pätkis” on kuntouttava osasto, jossa nuoret voivat olla sijoitettuna kolmesta kuuteen kuukauteen avohuollon tukitoimena.

2 LAADUKAS LASTENSUOJELUTYÖ

Lastensuojelu tulisi ymmärtää lasten suojeluksi, joka ei pelkästään ole sosiaaliviranomaisten käsissä, vaan koskee muitakin viranomaisia ja kaikkia kansalaisia. Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä. Tarkoitetaan, että lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia samalla tukien huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä huolenpidossa ja kasvatuksessa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja tämän perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin (Taskinen 2010, 23.)

2.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelua määrittää lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa määritellään lastensuojelu laajasti: lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toimilla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta ja ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista (Terveystieteiden tutkimuskeskuksen www-sivut 2018.). Lastensuojelulaki noudattaa lievemmän riittävän toimenpiteen periaatetta. Tämä tarkoittaa sitä, että viranomaisen on valittava käytettävänä olevista toimenpiteistä se, jolla vähiten joudutaan puuttumaan perheen ja lapsen itsemääräämisoikeuteen. Tukimuodoista on myös valittava se tuki, joka parhaiten vastaa lapsen tai perheen yksilöllistä tuen tarvetta. Toimenpidettä selvitettyä tulee huomioida lapsen omat toivomukset ja mielipiteet hänen ikäänsä ja kehitystään vastaavasti. Lasta on kuunneltava ja kuultava ja hänen mielipiteensä ja toivomuksensa on otettava huomioon (Taskinen 2010, 9-14.)

2.2 Lapsen etu

Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteuttaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (Lastensuojelulaki 4§). Lapsen etua arvioidessa on kiinnitettävä huomioita siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot turvaavat lapselle tasapai-

noisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärrystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen, turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden, itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen, mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen (Lastensuojelulaki 4§.)

Lastensuojelulain antamien kriteerien lisäksi, lapsen edun toteutumista voi tarkastella oikeudenmukaisuuden, avoimuuden sekä luotettavuuden ja turvallisuuden näkökulmasta (Lavikainen, Puustinen- Korhonen & Ruuskanen 2014, 14.) Lapsen etu on lastensuojelulain (9 §) mukaan lastensuojelun keskeinen periaate. Perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu sekä tuettava lapsen vanhempien ja muiden lasta hoitavien kasvatusmahdollisuuksia. Lapsen edun mukaisuus tarkoittaa mm. palvelujen viivytyksetöntä järjestämistä lapsen tarpeisiin, lapsen mielipiteen ja edun selvittämistä ja huomioimista kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa sekä lapsen puhevaltaa hänen kehitystasonsa mukaan häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus vaatia tarvitsemiaan laissa määriteltyjä sosiaalipalveluja ja tukitoimia (Tuurala & Holma 2009, 28.)

2.3 Suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus

Laadukkaan lastensuojelussa tehtävän työn tulisi aina olla lapsikeskeistä, jolloin työn etusijalla on lapsi ja hänen etunsa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lasta tulee kuulla kaikissa asiakasprosessin eri vaiheissa. Lapsen kuuleminen voi tapahtua joko yhdessä vanhempien kanssa tai pelkästään työntekijän ja lapsen välillä, ilman vanhempia. Lapsen kuulemisen tavoitteena on saada selvyys lapsen kokemuksesta omasta arjestaan, tarpeistaan, voimavaroistaan ja elämäntilanteestaan häneltä itseltään, ilman välikäsiä. Näin halutaan varmistua lapsen osallisuudesta häntä koskevissa asioissa ja päätöksissä (Taskinen 2010, 23- 24.)

Lapsikeskeinen työskentely pitää siis sisällään oletuksen siitä, että lapsi on itse asiantuntija omissa asioissaan ja kokemuksissaan, sekä sen että lapsen mielipide täytyy ottaa tosissaan huomioon niin arviointivaiheessa, kuin itse muutostyössäkin. Lapsi ei ole pelkästään työn kohteena, vaan suuressa roolissa itse työskentelyssä. Siksi on tärkeää, että lastensuojelun tarjoama apu kohdistuu suoraan lapsen tarpeisiin. Lasten kuuleminen ja oikeiden asioiden poimiminen näistä kuulemisista on haastavaa. Tällaisen työn avuksi onkin luotu monia erilaisia menetelmiä ja työvälineitä, jotka helpottavat kuulemisia ja tiedon saantia. Näissä menetelmissä perusajatuksena on kohtaaminen, jossa otetaan huomioon lapsille ominaisia ja erityisiä tapoja olla vuorovaikutuksessa. Tärkeintä on, että lapsi pitää tavasta, jolla asioita käsitellään ja kokee vuorovaikutuksen mieleiseksi. Se edistää vuorovaikutusta ja tavoitteiden saavuttamista. Kohtaamisen menetelmät voivat vaihdella paljonkin lapsen ominaisuuksista ja iästä riippuen. Lapsen kohtaaminen voi olla puhumista, toimintaa tai tunnetyötä ja lapsella on oikeus valita tapa ilmaista itseään. Oikeanlainen tapa kohtaamiseen tuo mielekkyyttä työhön niin lapselle, vanhemmille, kuin työntekijällekkin (Taskinen 2010, 23- 24.)

Lastensuojelussa tehtävä työ on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista asiakastyötä. Tällä tarkoitetaan, että asiakkaalle tehtävällä työllä on alku ja loppu ja että työlle asetetaan selkeä päämäärä, eli tavoite. Tavoitteet kirjataan asiakassuunnitelmaan, johon molemmat osapuolet sitoutuvat. Tehdyn työn tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin sekä osallisuuden edistäminen ja se saadaan aikaan vahvistamalla asiakkaan elämänhallintaa ja toimintakykyä. Tavoitteellisen lastensuojelutyön tarkoitus on muuttaa lapsen tai nuoren ja tämän koko perheen toimintatapoja neuvomalla, ohjaamalla ja tukemalla vanhempia selviytymään lasten ja nuorten kanssa arjessa. Ongelman, tai ongelmien, rajaaminen on tärkeää. Mihin ongelmaan etsitään ratkaisua tai helpotusta juuri nyt, tämän työskentelyn puitteissa (Vilén ym. 2002, 126.)

Osallisuus puolestaan, koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, toimenpiteistä, ratkaisuista sekä niiden perusteluista. Oikeus siitä, että saa ilmaista oman mielipiteensä ja vaikuttaa edellä mainittuihin asioihin. Olennaista on, että työskentely on vastavuoroista. Nuori ei voi vaikuttaa, ellei pääse mukaan asioiden käsittelyyn eikä saa niistä tietoa. Osallisuus konkretisoituu toiminnalla, eli osallistamalla. Osallisuutta kuvataan usein tikapuumallilla, jossa alhaisimmalla portaalla nuorella on vain vähän tai ei juurikaan mahdollisuuksia vaikuttaa ja mitä korkeammalle

hän kiipeää, sitä enemmän hän siis pystyy vaikuttamaan häntä koskeviin asioihin. Nuoren oma kokemus siitä, että hän on voinut olla mukana vaikuttamassa itseään koskeviin asioihin, on kuitenkin ratkaisevaa (Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2018.) Emme voi puhua osallisuuden toteutumisesta, jos nuorelle ei synny kokemusta siitä, että hänelle tärkeät asiat ovat tulleet kuulluksi ja että niillä on ollut merkitystä. Osallisuuden toteutuminen edellyttää tietenkin myös työntekijöiltä valmiuksia tehdä yhteistyötä nuoren kanssa. Työntekijän pitää kuunnella ja ottaa nuoren mielipiteet huomioon. Kaikissa lasta tai nuorta koskevissa lastensuojeluasioissa on 12 vuotta täyttäneelle lapselle varattava mahdollisuus tulla virallisesti kuulluksi. Tätä nuoremman lapsen mielipide on myös aina selvitettävä, iästä riippumatta (Taskinen 2010, 26.) Työntekijällä on velvollisuus turvata lapsen tai nuoren osallisuus hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2018.) Nuorella on aina oikeus saada tietoa häntä koskevista asioista ja siitä, miten hän itse voi vaikuttaa suunnitelmiin ja päätöksiin (Taskinen 2010, 11.)

2.4 Vuorovaikutuksen ja kohtaamisen merkitys lastensuojelutyössä

Yksi keskeinen osa laadukasta ja sitä kautta tehokasta lastensuojelutyötä on asiakkaan kohtaaminen eri tilanteissa. Kohtaamisella tarkoitetaan tässä lastensuojelun työntekijän ja lastensuojelun piirissä olevan asiakkaan välistä vuorovaikutussuhdetta ja sen eri osa-alueita ja ominaisuuksia. Kun ohjaamme nuorta ja tämän perhettä vuorovaikutuksellisesti, perustuu ohjaus hyvin pitkälti keskusteluun ja dialogiin. Sovitaan asioista yhdessä, selvitetään ja tarkennetaan sekä asetetaan tavoitteet. Hyvin tärkeää näissä asiakaskohtaamisissa on kuunteleminen. Nuorelle, sekä hänen perheenjäsenille, pitää jäädä sellainen tunne, että heitä on kuultu ja kuunneltu ja että joku on aidosti kiinnostunut heidän kertomistaan ongelmista ja niitä lähdetään ratkomaan, yhdessä. ”Sanoilla, ilmeillä, kosketuksilla tai muutoin saavutettu todellinen yhteys toiseen on kaikissa elämäntilanteissa tärkeää.” (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 46) Empatiakyky on iso osa vuorovaikutusta. Työntekijä pyrkii tukemaan nuorta ja tämän perhettä ja niitä voimavaroja, joita heillä on. Joskus se voi olla hetken empaattista kuuntelua ja rohkaisevia sanoja. Usein se kuitenkin vaatii paljon perehtymistä asiakkaan elämäntilanteeseen (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 24.) Aina on otettava huomioon myös se, että nuori itse on oman elämänsä asiantuntija, vaikka ammatillinen vastuu tietenkin säilyy

työntekijällä. Asiakkaana olevan lapsen kohtaaminen eroaa monelta osin hänen vanhempansa kanssa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta, mutta kummatkin ovat oleellisen tärkeitä. ”Työntekijän aitoutta onkin se, että hän osaa käyttää vuorovaikutuksessa omaa inhimillisyyttään ammattiroolin puitteissa. Aitous on rehellisyyttä itselleen ja asiakkaalleen omista kyvyistä ja taidoista.” (Vilén ym. 2002, 64) Vuorovaikutussuhde on tärkeässä osassa sen suhteen, että se pitkälti määrittää, minkälaisena asiakas kokee suhteensa lastensuojeluun. Jos tämä suhde ei ole turvallinen, luotettava tai muulta osin toimiva on työn onnistuminen ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen erittäin haastavaa (Lavikainen ym, 2014, 15.).

3 LAPSI TAI NUORI SIJAISHUOLLOSSA

Lastensuojelussa on valittava eri vaihtoehtoista se, jolla puututaan vähiten lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että lapsen vaikeuksia tulisi ensisijaisesti pyrkiä korjaamaan avohuollon keinoin lapsen asuessa kotonaan. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää lapsen myönteistä kehitystä ja niiden avulla tuetaan myös vanhempien vanhemmuutta ja heidän kasvatuskyykyä (Taskinen 2010, 69- 70). Ikävän usein, avohuollon tukitoimet ovat jo käytetty ja lapsen tilanne kärjistyy siitä huolimatta siten, että kiireellisen sijoituksen kriteerit täyttyvät ja lapsi täytyy sijoittaa pois kotoaan.

3.1 Avohuollon sijoitus

Lapselle voidaan järjestää asiakassuunnitelman mukaisesti avohuollon tukitoimena tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhe- tai laitoshoidtoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan muun henkilön kanssa. Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus perustuu aina vapaaehtoisuuteen (Taskinen 2010, 72). Lapsen huolto ja päätösvalta säilyy huoltajalla avohuollon sijoituksessa. Huoltajalla on oikeus päättää nuoren hoidosta, kasvatuksesta, tämän asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista (Terveysten ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2018.) Huoltajalla kuin myös nuorella itsellään on oikeus lopettaa avohuollon sijoitus, jos hän näin haluaa. Avohuollon sijoitukseen ryhdytään, kun lapsen

tai nuoren tuen tarvetta halutaan arvioida, hänen kuntoutustarkoituksessa tai hänen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilön sairauden tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi. Avohuollon sijoitusta ei tule käyttää huostaanoton vaihtoehtona. Lasta ei myöskään voida sijoittaa avohuollon tukitoimena, jos huostaanoton edellytykset täyttyvät. (Taskinen 2010, 72-73.)

3.2 Kiireellinen sijoitus

Kiireellinen sijoitus on välttämätön turvatoimenpide, johon ryhdytään, jos lapsi tai nuori on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kiireellisen sijoituksen perusteena voi olla äkillinen puute lapsen tai nuoren huolenpidossa tai selkeästi uhkaava vaara tämän kehitykselle. Näitä tilanteita voivat olla esimerkiksi päihtyneiden huoltajien kyvyttömyys pitää huolta nuoren hyvinvoinnista, jos perheessä on akuutti väkivaltatilanne tai epäillään lapsen pahoinpitelyä. Kiireelliseen sijoitukseen voi kuitenkin myös johtaa nuoren oma tuhoisa käyttäytyminen. Jos lapsi tai nuori on käyttänyt päihteitä, syylistynyt rikokseen tai käyttäytynyt aggressiivisesti tai itsetuhoisesti niin, että hän tarvitsee välittömästi kiireistä hoitoa tai sijoitusta (Taskinen 2010, 76- 77.) Nuori voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon, laitoshuoltoon tai järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito ja huolenpito. Kiireellinen sijoitus kestää korkeintaan 30 vuorokautta mutta sitä voidaan myös jatkaa, toisella 30 vuorokaudella silloin, kun nuoren tilanne vaatii lisäselvitystä esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, jossa hallinto-oikeuteen ryhdytään valmistelemaan huostaanottohakemusta. Kiireellinen sijoitus on kuitenkin lopetettava heti, kun vaaratilanne tai muu sijoitustarve on ohi (Taskinen 2010, 76-82).

3.3 Nuori kriisissä

Kriisi tarkoittaa niin vaikeaa elämäntilannetta, että sellaisen kohdatessa ihminen ei heti tiedä, miten siitä selviäisi. Kriisissä oleva saattaa olla hyvin hätäntynyt ja järkyttynyt. Kriisin aiheuttaa tavallisesti jokin äkillinen ja yllättävä tapahtuma, johon ei ole välttämättä edes voinut mitenkään varautua. Joskus kriisi voi kuitenkin olla seurausta monesta samanaikaisesta tai vain yhdestä isosta odotetustakin elämänmuutoksesta, kuten

kotoa pois muutosta. Joskus tapahtuma voi olla odotettu ja jopa toivottu, mutta siitä huolimatta aiheuttaa kriisin. Kriisissä oleva kokee avuttomuuden tunnetta ja hätää, mikä johtaa siihen, että perusturvallisuudentunne heikkenee ja ote elämästä tuntuu katoavana. Kriisiä läpikäyvä saattaa kokea monenlaisia oireita ja tuntemuksia, kuten ahdistusta, masennusta, unettomuutta, ärtyneisyyttä sekä fyysisiä kipuja (Suomen mielen-terveysseuran www-sivut 2018.)

Lapsi tai nuori ei välttämättä ilmaise surua ja järkytystä aikuisten tavoin ja siksi vanhemman tai muun hänen läheisen voi olla vaikeaa tietää, miten lapsi kokee kriisin. Hänellä voi kuitenkin olla samansuuntaista tyhjyyden, hämmennyksen, surun, raivon ja epäuskon tunteita kuin aikuisellakin. Ihmisten kyky sietää vaikeita elämäntilanteita on hyvin erilainen. Toinen voi selvitä vähällä oirehtimisella, toinen tarvitsee enemmän apua ja aikaa toipuakseen. Kun nuoren ihmisen elämä järkkyy, hänen on usein helpompaa etsiä tukea omasta kaveripiiristään, kuin vanhemmiltaan tai ammattiauttajilta. Toiset nuoret eivät silti välttämättä ole valmiita kohtaamaan kaverinsa pahaa oloa, mikä saattaa tehdä tilanteen nuorelle erityisen raskaaksi. Joskus kriisi myös kypsyttää nuorta nopeasti niin, että omat ikätoverit alkavat tuntua lapsellisilta ja vierailta. Vaikeissa elämäntilanteissa nuoret tarvitsevat yleensä tavallista enemmän aikuisen läsnäoloa ja arjen rutiinien pysyvyyttä. Varsinkin tilanteissa, jossa elämä monilta osin on ratkaisevasti muuttunut tai nuori on kohdannut suuren pettymyksen, rutiinit luovat turvallisuutta ja jatkuvuuden tunnetta. Kriisit voivat myös tuoda mieleen aiempia vaikeita elämäntilanteita. Tällöin tilanne voi tuntua erityisen raskaalta. Toisaalta kriisi voi mahdollistaa asioiden uudelleenarvioimisen ja henkisen vahvistumisen (Suomen mielen-terveysseuran www-sivut 2018.)

Kriisin voi aiheuttaa esimerkiksi vanhempien avioero, läheisen ihmisen tai lemmikin kuolema, perheväkivallan näkeminen tai sen kohteeksi joutuminen, pahoinpitelyn uhriksi joutuminen, koulukiusaaminen tai ihmissuhteen päättyminen. On totta, että tietty määrä ahdistusta kuuluu elämään. Hyvät ja huonot hetket vuorottelevat, mutta joihinkin ikäviin asioihin on kuitenkin viipymättä etsittävä ratkaisukeinoja (Suomen mielen-terveysseuran www-sivut 2018.) Lastensuojelun laitostyössä kohdataan nuori ensimmäistä kertaa, usein juuri tällaisessa tilanteessa. Väsyttää, ahdistaa ja aivan kaikki tuntuu kaatuvan päälle. Liika stressi, ongelmat perheessä tai seurustelusuhteessa, kovat

paineet omasta ulkonäöstä tai kouluarvosanoista, yksinäisyys tai esimerkiksi koulu-kiusaaminen voivat vaikuttaa siihen, että paha olo on jatkuvaa, eikä tunnu loppuvan. Nuorena tämä on erityisen raskasta, koska silloin joitain asioita saattaa kokea ensimmäistä kertaa eikä ole vielä tottunut siihen, että esimerkiksi seurustelusuhteen loppumisesta seuraava paha olo menee kyllä ohi. Paha olo saattaa johtaa itsetuhoisiin ajatuksiin, jotka valtaavat mielen, kun on masentunut tai kun ahdistaa ja varsinkin jos vaikeuksien kanssa kokee olevansa hyvin yksin. Useimmiten itsetuhoiset ajatuksen liittyvät toiveeseen päästä eroon sietämättömästä olotilasta, eikä niinkään haluun kuolla. Itsetuhoisen käytös on usein myös päihdekokeilua ja päihteiden käyttöä sekä itseään satuttamista, esimerkiksi viiltelemällä (Suomen mielenterveysseuran www-sivut 2018.)

Kriisissä oleva nuori tarvitsee yleensä enemmän aikuisen läsnäoloa ja arjen rutiinien pysyvyyttä. Varsinkin tilanteissa, jossa elämä on monelta osin muuttunut tai nuori on kohdannut suuren pettymyksen, rutiinit luovat turvallisuutta ja jatkuvuuden tunnetta. Monesti ihmetellään lastensuojelulaitosten tiukkaa ja rutiininomaista päivärytmiä. Nämä ovat käytössä siksi, että tiedämme riittävän unen, terveellisen ruoan ja aikuisen tuen merkityksen nuoren polulla toipumiseen. Kun nuori saapuu sijoitukseen, hänelle osoitetaan omaohjaajat. Omaohjaajat ovat vastuussa nuoresta ja hänen asioistaan, vaikkakin koko työyhteisö niitä yhdessä hoitaa. Nuorelle on usein myös helpompaa avautua omalle työntekijälle, joka taas pitää muuta työyhteisöä ajan tasalla nuoren asioista, eikä nuoren itse tarvitse kerrata asioitaan moneen otteeseen. Laitoksessa nuorelle on tarjolla keskusteluapua ympäri vuorokauden. Hänen elämäntilanteensa pyritään tasaamaan ja vuorokausirytmiksi samaan kuntoon. Yhteistyötä tehdään tiiviisti huoltajien sekä muiden auttavien tahojen kanssa. Nämä tahot voivat olla esimerkiksi lasten- tai nuortenpsykiatrisen poliklinikka, nuorten vastaanottoryhmä tai muu terveydenhuolto.

4 TAVOITTEELLISUUS JA OMAOHJAAJATYÖSKENTELEY

Lastensuojelun laitoshuollossa omaohjaajamenetelmää pidetään yksilöllisenä hoito- ja kasvatustapahtumana. Kunkin laitoksen työnjaon mukaan, omaohjaajalla on sovitussa rajoissa vastuu lapsen tai nuoren hoitamisesta ja kasvattamisesta (Karppinen

2001, 14.) Perinteinen hoiva- ja huolenpitotyö kuului aikaisemmin kodille ja lähiyhteisölle, mutta yhteiskunnallisen työnjaon myötä, siitä on tullut erilaisissa kasvatus- ja auttamislaitoksissa tehtävää palkkatyötä (Hirvonen 2009, 45).

4.1 Tavoitteellisuus asiakastyössä

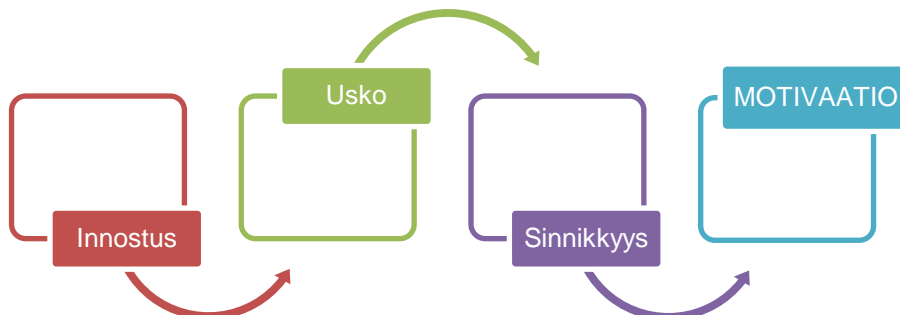
Tavoitteellisuudella tarkoitetaan päämäärätietoisuutta jonkin asian eteen. Tavoite, jonka eteen tehdään työtä, tulee olla asiakkaalle tärkeä, muuten hän ei panosta sen saavuttamiseen eikä yhteistyö työntekijän kanssa suju. Tavoitteen tai tavoitteiden löytäminen voi olla vaikeaa ja ei ehkä onnistu heti, esimerkiksi nuoren tulotilanteessa sijoituspaikkaan. Aluksi on tehtävä töitä sen eteen, että saadaan luotua toimiva yhteistyösuhde. Sen avulla nuori oppii luottamaan työntekijään niin paljon, että uskaltaa ja haluaa kertoa todellisista tavoitteistaan ja haaveistaan. Muuten nuori saattaa kertoa sellaisia tavoitteita, joita hän uskoo työntekijän haluavan kuulla, eli työntekijän haluamia tavoitteita joihin nuori ei itse ole valmis panostamaan. Työntekijän parhaaksi katsomaan tavoitteeseen sitoutuu vain työntekijä itse ja tällöin yhteistyötä ei saada liikkeelle. Keskeistä auttamistyössä on juuri niiden oikeiden tavoitteiden löytäminen, jotta löydetäisiin asiakkaan kanssa yhteinen linja, jota lähdetään yhdessä seuraamaan. Keskeistä tavoitteessa on se, että se saa asiakkaan toimimaan ja toiminta puolestaan poikii uusia ja asiakkaan elämää parantavia tavoitteita (Särkelä 2001, 87.)

Tavoitteen on oltava sellainen, että asiakas pystyy sen saavuttamaan. Uusia epäonnistumisia ei ole tarkoitusta asiakkaalle hankkia. Asiakas saattaa pyrkiä asettamaan itselensä liian suuria tavoitteita, ihan työntekijää miellyttääkseen. Tällöin työntekijän on syytä ihailla niitä, mutta samalla pilkkoa ne pienimmiksi osatavoitteiksi, jotta ne ovat asiakkaan tavoitettavissa. Tavoitteenasettelulla voi osoittaa asiakkaalle, että hän voi valita ja että hän on itse valinnoistaan vastuussa (Särkelä 2001, 88- 89.) Kaiken auttavan työn tavoitteena on asiakkaan voimaantuminen suhteessa ongelmiinsa, joiden kanssa hän on aiemmin tuntenut olevansa avuton tai toimintakyvytön. Uusien keinojen löytäminen siihen, miten hän voi toimia ongelmallisten asioidensa kanssa, on työn tarkoitus. Yksi työskentelyn tavoite on se, että asiakas oppii auttamaan itseään. Asiakas ei hyödy siitä, että työntekijä löytää ja keksii ulospääsyt ongelmista hänen puolestaan (Kanninen & Uusitalo-Arola 2015, 223- 224.)

Muutos vaatii hyvin usein jotain epämiellyttävää, jota haluttaisiin välttää, mutta samalla myös jotain, jota tavoitellaan. Toisinaan tarvitaan suoraa puhetta ja ongelmien sanottamista. Silloin kuvataan nuorelle havaintoja hänen toiminnastaan, kerrotaan muiden huolestumisesta ja kysytään mitä hän itse arvelee asiasta. Nuorta kuunnellaan huolellisesti. Vasta sitten tuodaan esiin mitä työntekijä ajattelee, jonka jälkeen asia jätetään mietittäväksi. Ensin siis havainnot ja huoli, sitten mielipiteet asiasta. Tällä tavalla toteutettu väliintulo ei tunnu niin raskaalta. Keskustelukumppani ikään kuin tarttuu tulemaan mukaan käsittelemään ongelmaa. Tällainen onnistuu yleensä ystävysten välillä, kun ihmissuhde on jo ennestään hyvä. Tällöin suhteessa on jo olemassa tunne turvallisuudesta, luottamuksesta, välittämisestä ja kunnioituksesta. Ammattilainen pyrkii samaan tunnelmaan asiakkaansa kanssa (Oksanen 2014, 23.)

Ponnistelua helpottavat selkeät tavoitteet. Yksistään päätavoitteen hahmottaminen ei kuitenkaan riitä motivaation ylläpitoon vaan tarvitaan myös välitavoitteita. Kun on ottanut ensimmäisen askeleen ja saavuttanut lähinnä olevan välitavoitteen, se lisää uskoa ja innostusta jatkaa seuraavaan. On tärkeää, että kukin välitavoite luo onnistumisen kokemuksen. Jos tavoite on asetettu epärealistisesti, aiheuttaa se turhautumisen ja toistuvat turhautumat tuhoavat motivoitumisen. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla riittävän haastavia, jotta tähän asti käyttämättömät voimavarat saada käyttöön. Motivoitumisen esteeksi saattavat nousta väärät asenteet ja uskomukset. Nuori voi esimerkiksi uskoa, ettei kukaan voi auttaa häntä, vaan hänen on selvitettävä yksin ylivoimaisilta tuntuvista haasteista itse. Hän voi myös uskoa, ettei ole riittävän hyvä, juuri sellaisena kun hän on ja kokee huonommuuden tunnetta. Tämä voi ajaa ponnistelemaan yhä enemmän, mutta siitä huolimatta tavoite jää saavuttamatta. Seurauksena voi olla, että nuori stressaantuu sekä lamaantuu ja ajautuu umpikujaan. Se, että voi asettaa itsellensä tavoitteet, jotka ovat realistiset ja kiinnostavat sekä uskoo pystyvänsä ne saavuttamaan, ei vielä takaa onnistumista. Näiden lisäksi tarvitaan sinnikkyyttä ylläpitämään toimintaa, joka ei aina välttämättä ole mukavaa tai helppoa. Kiitos ja kannustus innostavat yhä parempiin suorituksiin, kun taas huono kohtelu, vikojen etsiminen, syyttely ja nöyryytys, jotka tappavat motivaation (Salmimies & Ruutu 2009, 28- 29.)

Motivaatio siis paranee, kun nuori on itse saanut asettaa tavoitteensa ja näkee niiden hyödyn. Hän uskoo onnistuvansa ja kokee onnistumisen elämyksiä. Usko omaan itseeseen kasvaa. Hän ymmärtää, että menestyminen vaatii kykyä työskennellä pitkäjänteisesti sekä selviytyä vastoinkäymisistä- hän on sinnikäs (Salmimies & Ruutu 2009, 28.)

Kuva 1. Motivaation osatekijät (Salmimies & Ruutu 2009, 29.)

Kun nuori saapuu kiireelliseen sijoitukseen, on aikaa työskentelyyn usein vain 30 vuorokautta. Lyhytterapian työtteen mukaan, työskentelyn keston rajaaminen aikaisessa vaiheessa auttaa valikoimaan työn sisällön ja tavoitteen realistisesti. Työskentelyajan rajoittaminen, kuten kiireellisessä sijoituksessa, voi puolestaan auttaa ”näkemään metsän puitta”, eli sen, miten paljon työtä on tehtävä ja mitkä ne asiat ovat, joiden kanssa voidaan työskennellä. Lyhyessä työskentelyssä ei pyritä saamaan asioita valmiiksi, vaan silloin tavoite on usein, että nuori itse hahmottaa tilanteensa entistä selkeämmin ja saa työvälineitä sen käsittelemiseen. Muutos toteutuu yleensä vähittäisesti sijoituksen jälkeen, nuoren arkielämässä (Kanninen & Uusitalo-Arola 2015, 27.)

Lyhytkin työskentely tähtää aina aidosti muutokseen. Vaikka syy nuoren sijoitukseen tuloon on yleensä oman elämän kriisiytyminen, voidaan työskentelyssä pyrkiä työstämään asioita vielä pidemmälle kuin aiemmin vallinneen ”normaalin” palauttamiseen. Kriisitilanteissa meidän tapamme tulkita omia kokemuksiamme tulee näkyviin ja on myös avoimempi muutokselle ja uudelleen arvioinnille. Tämä vastaa siis monen kokemusta esimerkiksi siitä, että on sairastunut vakavasti, mutta jälkepäin tarkasteltuna, se olikin juuri se hetki, joka käänsi elämän suunnan parempaan (Kanninen & Uusitalo-Arola 2015, 28.)

Sisäiset muutokset, joita pyritään saamaan aikaan lastensuojelulaitokseen sijoitetun nuoren elämässä, ovat esimerkiksi lisääntynyt itsehallinta, lisääntynyt tunne omasta

vaikuttamismahdollisuudesta, voimaantumisesta sekä toiveikkuudesta. Uudenlainen hyväksyminen omia tunteita kohtaan, jotka aiemmin tuntuivat sietämättömiltä tai hävettäviltä. Muutokset asennoitumisessa ja kokemisessa, eli sen että nuori voi oppia sietämään virheitä ja hyväksymään sen, ettei kaikki ole aina täydellistä ja hallittavaa. Nuoren toivotaan oppivan uusia toimintatapoja sekä sosiaalisia taitoja, joten kun elämä tulevaisuudessa koettelee, ei hän enää tipahda samoihin tuhoisiin uriin kuin aiemmin. Hän on saanut rohkeutta muuttaa elämäänsä paremmaksi ja voi parhaimmassa tapauksessa uskaltaa luopua jopa riippuvuuksistaan (Kanninen & Uusitalo-Arola 2015, 29.)

4.2 Omaohjaajan tehtävät

Lastensuojelulaitoksen perustehtävä on aina ollut lapsen kasvatus. Kasvatus on eri aikoina painottunut eri asioihin, kuten kuka on kasvattaja, mitä menetelmiä kasvatukseen käytetään tai millaisiin tavoitteisiin kasvatuksella pyritään. Myös lastensuojelulaitoksessa on ollut ja on edelleen erilaisia ajatuksia siitä, mikä on kasvatuksessa tärkeää ja olennaista. On erilaisia mielipiteitä siitä, että miten tärkeää on lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus ja lapsen kokemus vuorovaikutussuhteesta. Mielipiteitä on vaihdettu myös siitä, kumpi on tärkeämpää kasvatuksessa, tavoite tai siinä käytetty menetelmä. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 28.)

Lastensuojelulaitosten ja perhekotien käytäntöihin kuuluu tavallisesti, että lapsi tai nuori saa avukseen ja tuekseen henkilökohtaisen hoitajan eli niin kutsutun omaohjaajan tai -hoitajan (Sinkkonen 2015, 241). Lapsen omaohjaaja on päävastuussa lapsen valmiuksien ja taitojen kehittymisestä ja seuraamisesta (Heininjoki, Heinonen, Kiiskinen, Mikkola, Ollila & Peitesalo 2005, 41). Lastensuojelulaitoksen arkinen huolenpito perustuu usein omaohjaajamenetelmään (Timonen-Kallio 2012, 47). Omaohjaajan tehtäviin kuuluu jäsentää lapsen arkea, toimia yhdyshenkilönä sijoituspaikan kodin sekä vastaavan sosiaalityöntekijän välillä. Tehtäviin kuuluu myös huolehtia muista käytännön tehtävistä kuten yhteistyö kouluun tai terveydenhuoltoon. Omaohjaajan on oltava perillä lapsen aikaisemmista vaiheista, muutoista, merkittävistä elämäntapahtumista ja tehdyistä somaattisista sekä psykologisista tutkimuksista. Tämä kaikki on välttämätöntä arjen sujumiseksi, mutta sillä on myös merkitystä psykologisesti, koska

tällöin lapsi tietää, että joku vastaa hänen asioistaan ja pitää hänet mielessään (Sinkkonen 2015, 241.)

Lapsen omaohjaajan yhteistyö muiden toimijoiden kanssa alkaa yleensä siitä, kun lapsen sosiaalityöntekijä kutsuu lapsen omaohjaajan yhteisiin tapaamisiin, missä sijoitusta käsitellään. Lapsen omaohjaajan tehtävänä on ottaa lapsi ja hänen saattajansa vastaan, kun lapsi muuttaa lastensuojelulaitokseen. Lapsen omaohjaaja osallistuu lapsen sijoituksen aikana lapseen liittyviin neuvotteluihin. Lapsen omaohjaajan työnkuvaan kuuluu yhteistyö lapsen huoltajien ja tukiverkoston kanssa sekä tiedottaa huoltajia lasta koskevissa asioissa. (Klap 2005, 95.) Lapsen vanhempien tai muun huoltajan kanssa tehtävä työ voi olla tämän tai näiden tukemista ja vahvistamista vanhemmuuteen (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 108).

Sijoitetulla lapsella on takanaan ainakin yksi kiintymyssuhteen katkos, mikä jo itsessään poikkeaa normaalista elämästä. Lastensuojelulaitoksen työntekijöiden valmiudet ja asennoituminen ottaa vastaan ja hoitaa haastavaa lasta, ovat tärkeitä sijoituksen onnistumiselle. Työntekijöiden tulee tietää erilaisista kiintymyssuhteiden luonteista ja erityispiirteistä. (Sinkkonen 2015, 156). Omaohjaajamenetelmä on erittäin vaativa hoitomuoto. Omaohjaaja edistää toiminnallaan ja käyttäytymisellään lujan, mutta hyvätahtoisen hoidollisen ilmapiirin syntymistä lapsen kanssa. Omaohjaaja ei suhtaudu lapsen kielteisiin tunneilmaisuihin, vihasuuteen tai pahaan oloon vihamielisesti tai impulsiivisesti (Karppinen 2001, 15.)

Omaohjaajasuhteessa lapsi voi vuorovaikutuksen avulla saada sellaisen henkilökohtaisen korjaavan kokemuksen, että se kohentaa hänen perusluottamustaan ympäristöä kohtaan. Onnellisessa tapauksessa omaohjaaja tarjoaa lapselle mahdollisuuden löytää sellaisen ihmisen, josta lapsi pitää ja johon hän voi luottaa. Omaohjaajasuhde on henkilökohtainen, kahdenkeskeinen ja ammatillinen tunnesuhde. Se on molemminpuolinen ja vastavuoroinen ihmissuhde. Omaohjaajasuhde on myös kiintymyssuhde, jossa aikuisen tehtävä on tarjota omaohjattavalleen huolenpitoa, turvallisuutta, luotettavuutta ja jatkuvuutta (Karppinen 2001, 16.) Lapsi tai nuori kiintyy varmimmin sellaiseen aikuiseen, joka ymmärtää häntä ja suhtautuu häneen hyväntahtoisesti mutta kuitenkin riittävän jämakästi, joka tyydyttää hänen tarpeitaan eikä suostu manipuloitavaksi ja jota lapsi riittävästi arvostaa (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 102.) Vain

harva sijoitukseen tuleva lapsi on saanut varhaislapsuudessaan tyydyttävää ja turvallista vuorovaikutusta. Hän tuo usein mukanaan turvattomat ja joskus erittäin haastavat kiintymyssuhdemallit uusiin olosuhteisiin. Tämä asettaa suuria vaatimuksia aikuisille, joiden tehtävä on tarjota lapselle korjaavia ja korvaavia vuorovaikutuskokemuksia. Sellainen lapsi tai nuori, joka on jo varhain vaurioitunut kehityksessään ja jonka riippuvuuden tarpeita ei ole tyydytetty, tarvitsee mahdollisuuden asettua omaohjaajasuhteessa riippuvuussuhteeseen. Voi olla, että juuri tämä riippuvuuden kokeminen on välttämätöntä, korjaavaan kokemuksen syntymiselle (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 102.) Lapsi tai nuori on usein tottunut siihen, että hänen epäasialliseen käyttäytymiseen on vastattu joko rankaisemalla tai hylkäämällä hänet. Tästä syystä omaohjaajan tärkein tehtävä on pystyä kestäämään nuoren provokaatiot ja vastustaa houkutusta olla vihamielinen, rankaiseva tai hylkäävä (Karppinen 2001, 18.)

Omaohjaaja sekä muut työyhteisön jäsenet voidaan nähdä lapsen ja nuoren kasvun sekä tervehtymisen tukijana. Tämä tapahtuu ympäristössä, missä työntekijät tapaavat lasta yksilöllisesti hänen fyysisessä, psyykkisessä ja sosiaalisessa ympäristössä. Lastensuojelulaitos on niitä harvoja työympäristöjä, joissa työtä voidaan tehdä asiakkaan kanssa jopa ”pyjama päällä”. Lapsen ja nuoren kasvun tukeminen perustuu arkisiin asioihin aamuheräämisestä nukkumaanmenoon, yhteisiin ruokailuhetkiin ja päivittäisiin askareisiin. Arkiset tilanteet ovat lapsen ja nuoren oppimisen ja kasvun paikkoja, joissa työntekijä on lapsen tukena. (Steckley & Smith 2011, 187.)

Omaohjaaja joutuu monien tunteiden kohteeksi lapsen taholta. Näitä tunteita ei ole aina helppoa ottaa vastaan ja säilyttää. Lapsi tai nuori ei usein itse kestä tunteitaan vaan ne saattavat hämmentää häntä ja saada hänet käyttäytymään sopimattomasti ja epäasiallisesti. Kun omaohjaaja sietää lapsen tunteet, kykenee ottamaan ne vastaan ja säilyttämään jonkin aikaa, näyttää hän lapselle mallia siitä, että näitä tunteita on mahdollista kestä. Tällä tavalla lapsen tai nuoren on itse mahdollista pyrkiä tulemaan kestävämmäksi omien tunteidensa hallinnassa (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 103.) Lapsen minää tukeva hoito, kuten omaohjaajamenetelmä, edellyttää työntekijältä sekä koko työyhteisöltä pitkäjänteisyyttä, valmiutta estää tuhoavaa käytöstä, kykyä välittää luotettavuutta, kykyä luoda kontakti sekä sietää läheisyyttä sen eri muodoissa. Se vaatii myös kykyä ilmaista ja sietää erilaisia tunteita, uskallusta toimia auktoriteettina, kykyä kiinnittää huomiota myös lapsen tai nuoren myönteisiin ominaisuuksiin, kykyä

kannustaa tätä sekä halua kehittää itseään niin ihmisenä kuin työntekijänä (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 103.) Omaohjaajan tehtävä on hyvin vaativa. Lapsen kautta työntekijät kohtaavat kärsimystä sekä epätoivoa. Kukaan ei voi auttaa ahdistunutta ja varhaisissa tunnesuhteissaan vaurioitunutta lasta, kärsimättä itsekin. Omaohjaajatyölle onkin ominaista, että työntekijä kokee ärtymystä, avuttomuutta sekä syyllisyyttä. Nämä tunteet ovat vaikeat kantaa sekä kestää ja ne verottavat paljon voimia. Työryhmän tuki sekä työnohjaus ovatkin välttämättömiä työssä jaksamiseksi (Tervonen-Arnkil 2001, 19.)

4.3 Omaohjaajatyöskentely Uudenkoiviston vastaanottokodissa

Jokaiselle sijoitukseen tulevalle nuorelle nimetään Uudenkoiviston vastaanottokodissa omaohjaajapari. Omaohjaaja pyrkii luomaan nuoren kanssa luottamuksellisen suhteen, jossa tarjotaan vuorovaikutuksessa korvaavia ja eheyttäviä tunnekokemuksia. Omaohjaaja tarjoaa huolenpitoa, turvallisuutta ja luotettavuutta nuoren kasvun ja kehityksen tueksi. Omaohjaaja perehtyy oman nuorensa asioihin ja toimii asiantuntijana tämän asioissa. Omaohjaajalla on tieto siitä, mihin nuoren kohdalla on kiinnitettävä huomioita, mitkä ovat nuoren ikätasoiset kehityshaasteet ja hoito- ja kasvatustyön sen hetkiset sekä pidemmän aikavälin tavoitteet. Nykyään tavoitteet kirjataan hoito- ja kasvatussuunnitelmaan, jonka sosiaalityöntekijä tekee yhdessä nuoren, tämän vanhempien sekä ohjaajan kanssa. Omaohjaaja huolehtii suunnitelman toteutumisesta nuoren arjessa yhdessä muun työryhmän kanssa. Omaohjaaja tekee suunnitelmallista ja pitkäjänteistä työtä perheen, työryhmän sekä muiden nuoren yhteistyöverkoston kanssa. Näitä verkostoja voivat olla koulu, harrastukset ja terveydenhuolto. Omaohjaaja on vastuussa myös tehdyn työn dokumentoinnista, eli kuukausi- ja loppuraporttien sekä neuvotteluiden muistiinpanojen kirjaamisesta. Hän on pääasiallisena vastuussa myös siitä, että muu työryhmä tietää tarpeeksi nuoresta ja hänen tarpeistaan, sekä delegoi nuoren asioiden hoitoa muille työryhmän sisällä, jos ei itse voi niitä hoitaa, esimerkiksi lomiansa aikana. Omaohjaaja viettää aikaa nuoren kanssa arjessa. Lisäksi nuorelle ja tämän omaohjaajalle suunnitellaan omaohjaaja-aikoja, mielellään kuukausittain, joissa huomioidaan nuoren omat toiveet ja mielenkiinnon kohteet. Ne voivat olla esimerkiksi elokuvissa tai kylpylässä käynti, ravintolailta tai muu toiminta, omaohjaaja-ajalle suunnitellun budjetin mukaisesti.

5 PROJEKTIN TOTEUTUS

5.1 Uudenkoiviston vastaanottokoti

Uudenkoiviston vastaanottokoti on lastensuojelun sijaishuollon laitos. Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä, jossain muualla kuin tämän omassa kodissa. Laitoshuollolle on myös vaihtoehtoja, sillä sijaishuoltoa voidaan järjestää myös perhehoitona tai muulla lapsen omien tarpeiden edellyttämällä tavalla (Porin kaupungin www-sivut 2018).

Uudenkoiviston vastaanottokoti toimii päivystävänä vastaanottoyksikkönä ja on tarkoitettu kiireellistä laitossijoitusta tarvitseville 13–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Vastaanottokodissa on 14 paikkaa, jotka ovat jaettu kahteen osastoon, vastaanottokodin osasto ja kuntouttava ”Pätkis”-osasto. Vaikka sijoituksessa oleva nuori on vastaanottokodin ensisijainen asiakas, nuoren perhettä tuetaan esimerkiksi perhetapaamisilla, kotikäynneillä tai perhearvioinnilla. Tarvittaessa heidät ohjataan muille auttamistoimille kuten perheneuvolaan, nuorisopsykiatrian puolelle tai perhetyön piiriin (Porin kaupungin www-sivut 2018.)

5.2 Vastaanottokoti, osasto 1

Vastaanottokodin toiminnan tavoitteena on kriisissä olevan perheen tilanteen arviointi ja jatkosuunnitelman laatiminen yhdessä nuoren, hänen perheensä ja sosiaalityöntekijän kanssa. Vastaanottokotiin nuori sijoitetaan yleensä kiireellisesti, eli 30 vuorokautta kestäväan sijoitukseen. Jokaisella nuorella ja hänen perheellään on omaohjaajapari, joka keskittyy erityisesti heidän tilanteeseensa. Tarvittaessa konsultoidaan eri asiantuntijoita, esimerkiksi terveydenhuollosta. Nuori voidaan sijoittaa vastaanottokotiin joko oman toiminnan seurauksena tai vanhempien voimattomuuden tai esimerkiksi päihteiden käytön vuoksi. Jos nuori sijoitetaan oman toiminnan seurauksena, esimerkiksi rikoskierteen katkaisemiseksi tai koulunkäynnin turvaamiseksi, voidaan vastaanottokotia pitää niin sanottuna pysäytyspaikkana. Sijoitusjakson aikana seurataan myös vanhempien hoito- ja kasvatustaitoja sekä heidän voimavarojaan ja edellytyksiä turvata nuoren edunmukainen huolenpito. Vastaanottokodissa asumisen aikana tehdään

ratkaisu siitä, palautetaanko nuori sijoitusjakson jälkeen kotiin vai sijoitetaanko hänet lyhyt- tai pitkäaikaisesti kodin ulkopuolelle. Uudenkoiviston vastaanottokodin keskeisenä tavoitteena on auttaa perheitä löytämään vaihtoehtoisia tapoja ratkaista nuoren hoitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmat.

5.3 Kuntoututtava osasto, ”Pätkis”

”Pätkis” on tarkoitettu avohuollon sijoituksille. ”Pätkikselle” tehtävä suunnitelmallinen avohuollon sijoitus eroaa vastaanotto-osastolle tehtävästä sijoituksesta siinä, että se on aina rajattu ja tuen tarvetta arvioiva tai kuntouttava jakso. Se on suunnitelmallinen tukitoimi, joka järjestetään nuoren asiakassuunnitelmassa tarkoitetulla tavalla. ”Pätkiksellä” hoito on lyhytaikaista, enintään kolmesta kuuteen kuukauteen, jonka jälkeen nuori siirtyy takaisin omaan kotiinsa tai toiseen sijoituspaikkaan (Porin kaupungin [www-sivut 2018.](#))

”Pätkikselle” nuori tulee suunnitelmallisesti, avohuollon tukitoimena. Ennen sijoitusta nuori käy tutustumassa ”Pätkikseen” ja sen toimintaan ja sovitaan aloituspalaveri. Nuorelle osoitetaan omaohjaaja. Nuoren omaohjaaja hoitaa ensisijaisesti hänen asioitaan, mutta jakaa vastuun työyhteisön kanssa. Sijoituksen aikana vastaanottokoti vastaa nuoren kasvun ja kehityksen tukemisesta sekä huolehtii tarvittaessa erityishoidon järjestämisestä ja toteuttamisesta. Aloituspalaverissa käydään läpi sijoituksen tavoitteet sekä tehdään asiakassuunnitelma. ”Pätkiksen” tavoitteena on varhainen puuttuminen, jotta voitaisiin välttää kiireellinen sijoitus tai huostaanotto. Osaston perustehtävänä on tarjota kuntouttavaa ja arvioivaa apua tukea tarvitseville nuorille. ”Pätkiksellä” tuetaan nuoren kasvua ja koulunkäyntiä sekä arjen- ja elämänhallintaa. Kuntouttava toiminta perustuu nuoren ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin. Nuorelle laaditaan henkilökohtainen hoito- ja kasvatussuunnitelma yhdessä nuoren, perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. Kuntoutus on keskustelevaa, liikunnallista, kulttuurillista ja normaalia arjen tekemistä.

5.4 Tavoitteiden asettelu- SMART-tekniikka

Tavoitteiden tulisi olla asiakkaalle merkityksellisiä ja haasteellisia, mutta myös realistisia ja saavutettavissa olevia ja tarkkoja, jotta niiden avulla voidaan mitata esimerkiksi kuntoutuksen tehokkuutta. SMART-tekniikka tarjoaa työvälineen ja lähestymistavan tavoitteiden muodostamiseen ja se kuvaa selkeästi vaaditut tekijät konkreettisen tavoitteen muotoilemiseen (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2011, 133.) Mitä tarkemmin me määrittelemme tavoitteen, sen selkeämmäksi tulee, mitä sen tavoittamiseksi on tehtävä. SMART-tavoitteiden asettaminen, ei ole ammattiryhmään sidonnaista, vaan sitä voidaan käyttää myös muualla kuin vain sosiaalialalla. Tämä tukee ajatusta siitä, että SMART-tekniikkaa voisi käyttää hyödyksi myös Uudenkiviston vastaanottokodin, kuntouttavan osaston, toiminnassa. SMART on lyhenne englannin sanojen ensimmäisistä kirjaimista ja sanat kuvaavat, millainen tavoitteen tulisi olla. Suomennettuna tavoite olisi siis yksityiskohtainen, mitattava, saavutettavissa oleva, realistinen tai merkityksellinen, sekä aikaan sidottu (Sukula & Vainiemi 2015, 6.)

Tavoite on:

- **Specific:** spesifinen, yksilöllinen, määritetty
- **Measurable:** mitattavissa
- **Achievable:** saavutettavissa
- **Realistic/Relevant:** realistinen ja merkityksellinen
- **Timed:** mahdollinen aikatauluttaa

SMART-tekniikka tarjoaa työvälineen ja lähestymistavan tavoitteiden muodostamiseen ja se kuvaa selkeästi vaaditut tekijät konkreettisen tavoitteen muotoilemiseen.

Kun tavoite asetetaan SMARTin avulla, tavoitteesta tulee yksityiskohtainen, sillä mitä tarkemmin aseteltu ja yksityiskohtaisempi tavoite on, sitä suuremmalla todennäköisyydellä tavoite myös toteutuu. Tavoitteen tulee siis olla spesifi, yksiselitteinen ja huolellisesti muotoiltu. Tavoitetta asetettaessa tulee mielellään tietää tarkasti, mitä halutaan saavuttaa, sillä huonosti muotoiltu tavoite on vaikeasti saavutettavissa. Lisäksi yksityiskohtaisesti muotoillulla tavoitteella välttyään vääriä tulkinnoita tavoitetta

kohtaan. SMART-periaatteella määritelty tavoite on siis selkeä, yhdessä sovittu, riittävän yksityiskohtainen ja eritelty niin, että kaikki ymmärtävät sen samalla tavalla (Sitra www-sivut 2018.)

Jotta SMART tavoite olisi yksityiskohtainen, tulisi sen sisältää kolme tekijää:

- Toiminta mitä tavoitellaan ja pystytään havainnoimaan. Sijoituksessa olevan nuoren kohdalla tämä voisi olla esimerkiksi, että hän hoitaa koulunkäynnin moitteetta viikon ajan. Tämän pystyisi havainnoimaan sillä, ettei koulusta tule yhtäkään poissaolo merkintää Wilma-järjestelmään.
- Tavoitteen tulisi olla muotoiltu niin, että siinä mainitaan ne puitteet, joita vaaditaan sen toteuttamiseksi. Eli esimerkiksi, jos tavoitteeseen pääsyyn vaaditaan välineitä, avustusta tai vaikka ohjaajan verbaalista tukea, tulee ne myös kirjata tavoitteeseen näkyväksi.
- Tavoitteen tulee ilmoittaa se ympäristö, missä se toteutetaan. Tässä esimerkissä, koulu.

Tavoitetta asetettaessa tulee aina muistaa pohtia sen saavutettavuutta. Ei ole tarkoituksenmukaista asettaa tavoitteita, jos tiedetään jo etukäteen, etteivät ne ole saavutettavissa. Lisäksi on tärkeää pohtia, onko tavoite ylipäättään realistinen sillä hetkellä. Onko nuorella voimavaroja ja halua kyseisen tavoitteen eteen työskentelemiseen ja onko tavoite ajankohtainen kokonaistilannetta ja päämäärää ajatellen. Joskus tavoite voi olla hyvä ja saavutettavissa oleva, mutta ei realistinen sen hetkiseen tilanteeseen. Silloin tavoitteen toteuttamista on syytä siirtää ja keskittyä asioihin, jotka ovat oleellisia juuri siinä hetkessä. Tavoite tulisi aina sitoa aikaan. Tämä tarkoittaa siis sitä, että asetettava jokin takaraja tavoitteelle, milloin haluttu tulos tulisi olla saavutettu (Werle Lee 2010, 744). Jos päätavoitteelle asetettu aikajakso on hyvin pitkä, on olennaista asettaa pienempiä välitavoitteita tai muuten tehdä jonkinlaisia merkintöjä tavoitetta toteutettaessa, jotta tavoitetta pystytään mittaamaan sen toteutuksen aikana ja tiedetään, että tavoitteen toteuttamisen suunta on oikea. Tämä auttaa myös motivaation ylläpitämistä. Aikasidonnaisuudella voidaan määrittää tavoitteen saavutettavuutta. Jos ennalta tiedetään, että tietty nuoren asettama tavoite on mahdotonta saavuttaa sille suunnitellussa ajassa, on tavoitteen toteuttamiseen asetettava enemmän aikaa niin, että se on mahdollista saavuttaa. Jotta tavoite on motivoiva ja mielenkiinto sitä kohti pyrkimiseen pysyy

yllä, tulee sen olla myös mitattavissa oleva. Tällöin tavoitteessa etenemistä voidaan seurata ja tiedetään, milloin tavoite on saavutettu. (Werle Lee 2010, 744–745.)

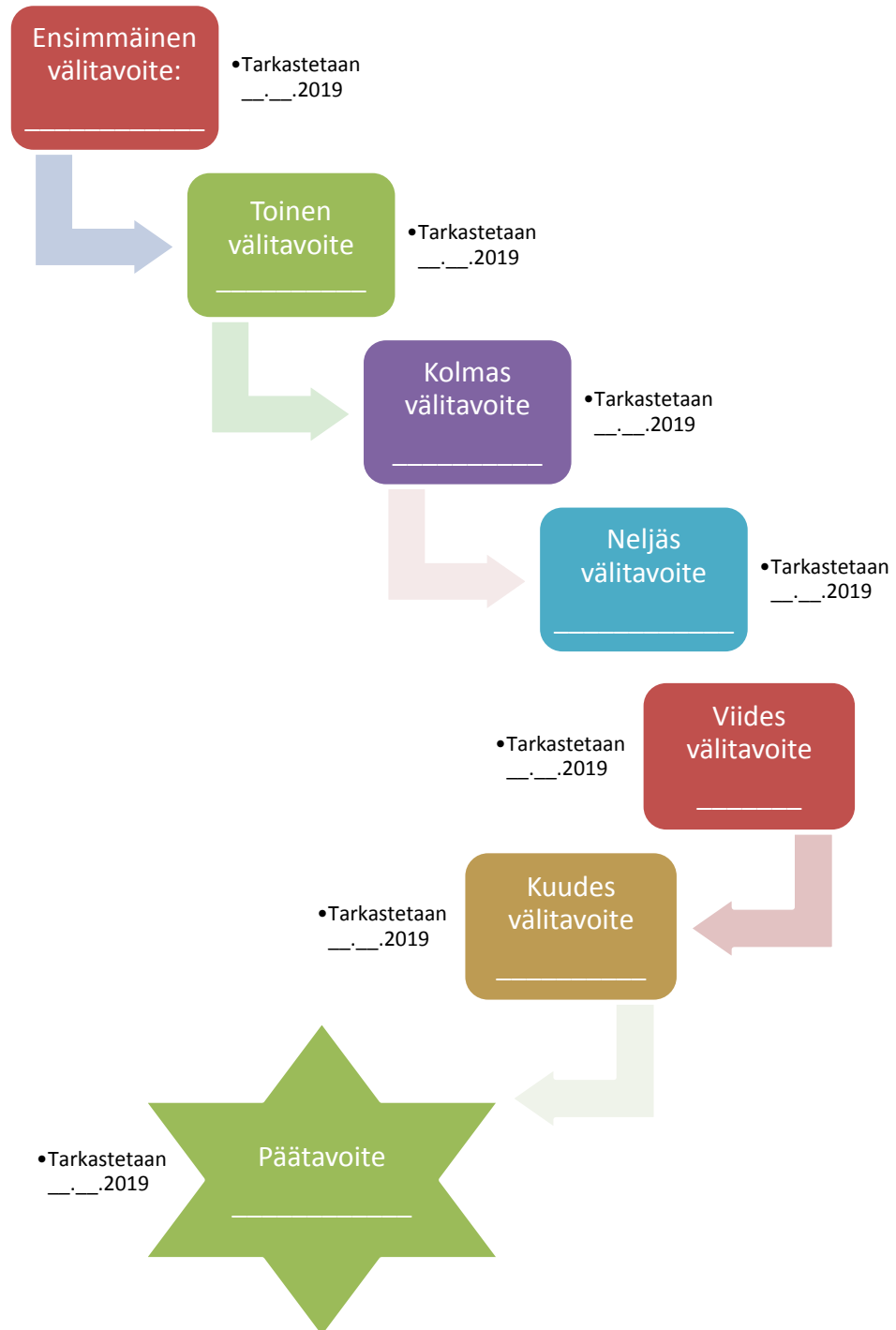
5.5 Tavoitteiden asettelu vastaanottokodin 1. osastolle

Työvälinettä tehdessä mietin osaston keskiverto asiakaskuntaa. 13-17- vuotiaat nuoret, joilla osalla päihdeongelmaa, kouluvaikeuksia, rikoskierrettä tai muita haasteita elämänhallinnassa. Osalla kotiolot ovat kovin kurjat eikä siellä ole kukaan kannustamassa nuorta eteenpäin tai tsemppaamassa häntä asettamaan itsellensä tavoitteita tulevaisuutta varten. Tämä mielessäni, laadin työvälineen lyhytaikaisiin sijoituksiin vastaanottokodissa. Lyhyen työskentelyajan takia, väline on helppokäyttöinen ja selkeä. Siinä innostetaan nuori asettamaan päätavoite, jonka saavuttaminen on hänelle itselleen hyödyllinen ja tärkeä. Häntä pyydetään pohtimaan, mitkä asiat puoltavat sitä, että tavoitteen saavuttaminen olisi mahdollista ja mitkä ne askeleet ovat sen toteutumiseksi, eli välitavoitteet. Välitavoitteet kirjataan tarkasti ylös ja niille annetaan aikamääre, päivämäärä, jolloin ne olisi saavutettu. Näiden avulla nuori pääsisi päätavoitteeseensa. Itse työväline, eli tavoiteporras, on suunnattu suoraan nuorelle täytettäväksi. Siinä välitavoitteita on kolme kappaletta, eli yksi jokaiselle viikolle. Päätavoite sijoittuu viikolle neljä. Lisäksi laadin lomakkeen, johon nuori itse sekä hänen omaohjaajansa kirjaavat viikoittaisissa omaohjaajakeskusteluissa omat huomionsa kuluneesta viikosta (Liite 1.)

5.6 SMART-menetelmä, ”Pätkiksellä”

Perehdyttyäni SMART-menetelmään ymmärsin, että siitä saa oivan työkalun vastaanottokodin kuntouttavalle osastolle sijoitetuille nuorille. Koska SMART-työskentely minun mielestäni sopii paremmin pidempiaikaiseen työskentelyyn, ajattelen sen olevan juuri oikea pidempiin avohuollon sijoituksiin. Omaohjaajan kanssa käytävät keskustelut eivät tapahtuisi niin tiheästi kuin kiireellisesti sijoitetulla. Koska kyseessä on pidempi, yleensä 3-6 kuukautta, kestävä sijoitus näkisin, että tapaamisväli tavoitteiden pohdinnalle olisi noin kerran kahdessa- kolmessa viikossa. SMART-työväline on avattu työntekijälle liitteessä (Liite 2) ja tämän perään kyselylomake sekä tavoiteporraslomake (Kuva 2) nuoren täytettäväksi. Tavoiteportaaseen kirjataan välitavoite sekä

sen tarkasteluajankohta. Lisäksi laadin lomakkeen, johon nuori sekä omaohjaaja kirjaa huomionsa kuluneesta ajasta, kun keskustellaan välitavoitteen saavuttamisesta. Lomakkeeseen saa myös kirjattua ne asiat, jotka sovitaan seuraavalle etapille (Liite 2).

(Kuva 2. Tavoiteportaati avohuollon sijoituksiin.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tehtävänä oli kehittää työväline, joka tukee tavoitteellista työskentelyä. Tavoiteportaot rakentuvat teorian, aineiston analyysin sekä oman luovuuden pohjalta. Jo työskentelyn alussa, ajattelin työvälineeksi helpokäyttöistä lomaketta, jota nuoren itse on helppo täyttää. Lisäksi Tavoiteportaot auttavat osoittamaan tapahtuneen muutoksen nuorella tarkastelemalla ensimmäisiä asetettuja tavoitteita myöhemmin asetettuihin tavoitteisiin, jolloin nuori itse näkee mistä on aloitettu ja mihin on päästy. Ajattelen tämän kannustavan uusien tavoitteiden asettamisessa. Aluksi ajattelin tekemäni yhden välineen käytettäväksi niin kiireelliseen- kuin avohuollon sijoitukseen. Yhdestä välineestä muodostui kuitenkin kaksi erillistä, sillä huomasin aineistoa kasatessa, että näin oli järkevämpää sijoitusten aikarajoitteiden takia. Toinen on siis suunnattu lyhyempään työskentelyyn ja toinen pidempiaikaiseen. Työkalut ovat molemmat hyvin saman tyyppisiä, välitavoitteineen ja omaohjaajakeskusteluineen. Työväline kannustaa niin nuorta omien asioidensa pohtimiseen ja tavoitteiden asetteluun, kuin myös työntekijää kannustamaan omaohjattavaa nuorta eteenpäin tavoitteluissaan. Toivon, että Tavoiteportaiden avulla omaohjaaja-keskusteluja käydään tavoitteellisemmin sekä tiiviimmin kuin ennen. Uskon tämän vaikuttavan positiivisesti työskentelyn etenemiseen ja nuoren omaan sitoutumiseen työskentelyyn. Toivon että kehittämäni työväline kannustaa vastaanottokodissa tehtävää työtä tavoitteellisemmaksi sekä antaisi uutta puhtia kehittämään toimintaamme entistä paremmaksi.

Valitettavasti on liian aikaista arvioida välineiden soveltuvuutta käyttötarkoitukseen, sillä sitä ei ole vielä koekäytetty, eikä tuloksia sen varsinaisesta toimivuudesta ole. Välinettä kehitettäessä mietin omaa kokemustani työstä nuorten kanssa sekä tämän kaltaisen työkalun tarpeellisuutta.

Ohjaajan työssä keskeistä on asiakkaan kunnioittaminen, kuuleminen, asiakkaasta välittäminen, motivointi sekä tavoitteiden asettaminen. Tulevaisuudessa tavoitteiden asettaminen niin kiireellisessä sijoituksessa kuin kuntouttavassa avohuollon sijoituksessa tulee yhä tärkeämpään rooliin, kun puhutaan kuntoutuksen vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta. Tutkimustiedon pohjalta voidaan todeta, että tavoitteiden asettaminen koetaan usein vaikeaksi ja aikaa vieväksi. Tiedämme kuitenkin, että ne ovat tärkeitä ja jopa välttämättömiä (Werle Lee 2010, 744.). Lastensuojelun laitostyö on tavoitteellista

toimintaa, joten tavoitteet ovat silloin välttämättömiä. Tämän työvälineen myötä tavoitteet tulevat kirjallisesti dokumentoitua ja näin ollen, kuka tahansa voi palata niihin myöhemmin.

Opinnäytetyön tärkeys voidaan katsoa kohdistuvan kolmeen eri tekijään: opinnäytetyön tekijän omaan ammatilliseen kasvuun ja oppimiskokemukseen, työn merkitykseen työelämän yhteistyökumppanille, eli Uudenkoiviston vastaanottokotiin ja tuloksen merkitykseen muille työyhteisöille sekä sosiaalialalle yleisesti. Oppimiskokemuksena opinnäytetyöprosessi on avannut uusia näköaloja ammatilliseen ajatteluuni, teoriaperustan perehtymisen, kehittämistyön tekemisen ja toteuttamisen avulla. Työelämää ajatellen, kokemukseni kehittämistyön tekemisestä ja siitä kiinnostuminen on keskeisessä osassa. Lisäksi motivoinnin sekä tavoitteiden asettamisen teoriaan tutustuminen, on antanut uutta puhtia tavoitteiden asettamiseen myös omassa työelämässäni. Kehittämistyönä syntynyttä työvälinettä saa hyödyntää vapaasti myös muissa organisaatioissa kuin Uudenkoiviston vastaanottokodissa. Käyttäjän täytyy kuitenkin huomioda, että tämä väline on kehitetty juuri vastaanottokotityöhön eikä välinettä ole koekäytetty, eli se ei ole näyttöön perustuva eikä standardoitu.

LÄHTEET

- Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, T., Rusi-Pyykönen, M. 2013. Toiminnan voimaa. Helsinki: Edita.
- Heininjoki, H., Heinonen, H., Kiiskinen, P., Mikkola, K., Ollila., Peitesalo, P. 2005 Tavoitteena hyvä sijoitus – haaste avohuollon ja sijaishuollon yhteistyölle. Teoksessa Laaksonen, Sari & Kemppainen, Martti (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Kanninen, K., Uusitalo-Arola, L. 2015. Lyhyt-terapeuttinen työote. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karppinen, S. 2001. Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksessa: omahoitajamenetelmä. Teoksessa Tervonen-Arnkil, K (toim.) Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Klap, K. 2005. Perheen merkitys sijoitetun lapsen kuntoutusprosessissa. Teoksessa Laaksonen, Sari & Kemppainen, Martti (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Kyrönseppä, U., Rautiainen, J-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 muutoksineen.
- Lavikainen, M., Puustinen- Korhonen, A., Ruuskanen, K. (toim.) 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4.
- Oksanen, J. 2014. Motivointi työvälineenä. Juva: Bookwell Oy.
- Porin kaupungin www-sivut. 2018. Viitattu 28.8.18. <https://www.pori.fi/>
- Salmimies, R., Ruutu, S. 2009. Myönteisen muutoksen työkirja. Porvoo: WSOYpro Oy
- Sinkkonen, J., Tervonen-Arnkil, K. 2015 Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim
- Steckley, L., Smith, M. 2011. Ethics and Social Welfare. Care Ethics in Residentil Child Care: A Different Voice. https://pure.strath.ac.uk/portal/files/13921500/ESW_Care_Ethics_RCC_Final_Draft_2_.doc
- Sukula, S., Vainiemi, K. 2015. GAS-menetelmä. Käsikirja, versio 4. Helsinki: Kansaneläkelaitos
- Suomen mielenterveysseuran www-sivut. 2018 Viitattu 16.11.18. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi>

Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Jyväskylä: Gummerus

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut. 2018. Viitattu 22.8.18.
<https://www.thl.fi/>

Timonen-Kallio, E. Kasvatusta vai hoitoa? Lastenkotityö kotitapaisuuden ja mielen-
terveyden tulkintakehyksessä. Teoksessa Timonen-Kallio, E., Pelander, T. (toim.)
2012. Lastensuojelun ja psykiatrian rajapinnoilla. Turun ammattikorkeakoulun oppi-
materiaaleja 69. Tampere: Juves Print Oy

Tuurala, T., Holma, T. 2009. Lastensuojelun laatusanasto- palvelujen tuottaminen ja
hankkiminen. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Vilén, M., Leppämäki, P.& Ekström, L.2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen.
Helsinki: WSOY.

[Werle Lee, K. 2010.](#) Planning for success: setting SMART goals for study. British
Journal of midwifery 18, 744.

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista. 21.8.1991/60. SopS 59
& 60/1991

TAVOITEPORTAAT KIIREELLISEEN SIJOITUKSEEN

KOHTI OMIA TAVOITTEITA

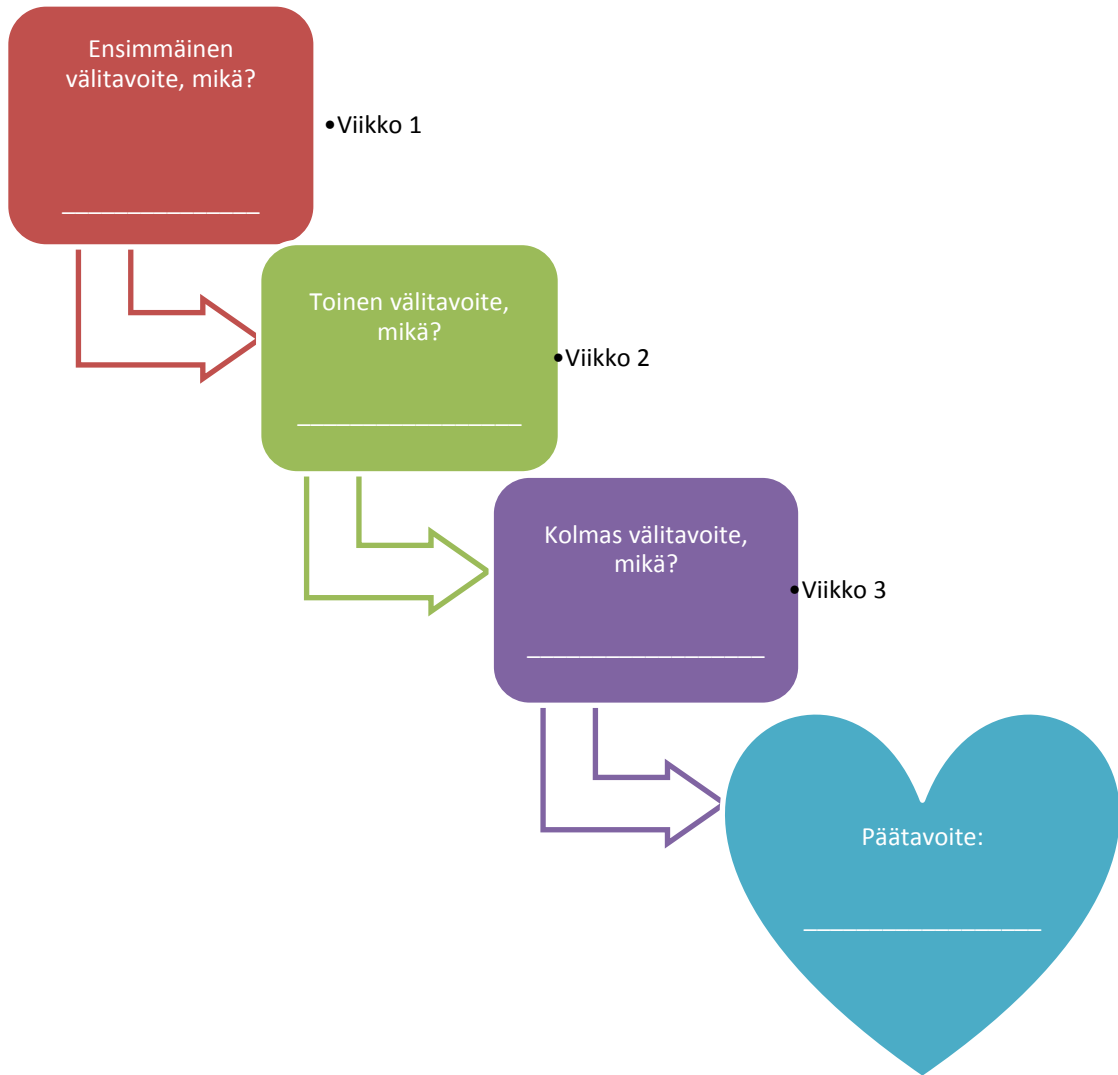
Tavoitteiden kanssa työskentelyä kannattaa harjoitella. Ole kärsivällinen ja lempeä itsellesi, varsinkin kun sinun asettamasi tavoitteet liittyvät ajatuksiisi ja toiminta- ja elämäntapoihisi. Joskus tavoitteiden saavuttaminen on hidasta ja joskus vastoin- käymisiäkin tulee. Älä silti lannistu!

TÄSSÄ SINULLE VINKKEJÄ TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEEN:

- Mieti konkreettinen päätavoite. Sanoita se mahdollisimman tarkasti.
- Jaa tavoite pienempiin välitavoitteisiin, jotka vievät kohti päätavoitetta.
- Kirjaa ylös pieniä askeleita, jotka vievät välitavoitteisiin. Pohdi, mitä voit tehdä huomenna, ensi viikolla, seuraavan kuukauden tai puolen vuoden ajan.
- Palkitse itseäsi paitsi onnistumisista, myös hyvistä yrityksistä!
- Olet oman elämäsi asiantuntija, mutta voit pyytää ja vastaanottaa tukea tavoitteitasi kohti edetessä. Pyydä siis rohkeasti apua omaohjaajiltasi.
- Hyväksy yllättävät muutokset ja vastoinkäymiset osaksi elämää. Joskus tulee takapakkia, mutta ota ne oppimiskokemuksina.

Tietty määrä suunnitelmallisuutta on hyväksi. Ratkaise yksi asia kerrallaan ja sekin aina pieni askel kerrallaan. Näin isoistakin tavoitteista tulee saavutettavia ja mahdollisia. Joskus suunnitelmat eivät mene niin kuin olimme ennakoineet. Tämä on tavalista ja vastoinkäymisiä voi tulla eteen. Älä kuitenkaan lannistu. Käy suunnitelmasi uudelleen läpi omaohjaajan kanssa, tehkää tarvittavat muutokset ja jatka rohkeasti eteenpäin. Sinä pystyt siihen!

Pohdi asiaa ja aseta sitten itsellesi päätavoite sijoituksen loppuun. Eli mikä sinun tavoitteesi on 30 vuorokauden päähän. Täytä sitten yhdessä omaohjaajan kanssa välitavoitteet itsellesi kullekin viikolle, joiden avulla uskot saavuttavasi itse asettamasi päätavoitteen. Tarkastakaa menestystä yhdessä omaohjaajan kanssa viikoittain.

Viikko 1.

Mikä meni hyvin? Olisiko jokin asia voinut mennä paremmin? Mikä?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat ensi viikolle:

Viikko 2.

Mikä meni hyvin? Olisiko jokin asia voinut mennä paremmin? Mikä?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat ensi viikolle:

Viikko 3.

Mikä meni hyvin? Olisiko jokin asia voinut mennä paremmin? Mikä?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat ensi viikolle:

Viikko 4.

Mikä meni hyvin? Olisiko jokin asia voinut mennä paremmin? Mikä?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat:

SMART MENETELMÄ AVATTUNA TYÖNTEKIJÄLLE

S	• Selkeästi määritelty
M	• Mitattavissa
A	• Aikaan sidottu
R	• Realistinen
T	• Tavoittelemisen arvoinen

SMARTin tavoitteen asettamisessa helpottaa, jos pystyy vastaamaan seuraaviin apukysymyksiin:

- Minkä tarvitsee muuttua? (Esim. Koulunkäynnin sujuminen, päihteettömyys, kotisääntöjen noudattaminen)
- Keitä tähän asiaan liittyy? (Sinä itse, perheesi, kaverit, opettajat, harrastus)
- Mikä on lähtötilanne? (Avohuollon tukitoimet alkaneet, yritetään välttää kiireellinen sijoitus tai huostaanotto)
- Mikä on haluttu lopputilanne? (Kotiinpaluu on mahdollinen, kotona on hyvä olla)
- Mihin mennessä haluttuun lopputilanteeseen on päästy? (Kuudessa kuukaudessa)
- Mistä tiedämme, että asia on muuttunut? (Oma jaksaminen, avosanat, sijoituksen tarpeettomuus)
- Missä ja miten seuraamme tavoitteen toteutumista? (Omaohjaajan kanssa viikoittaisissa keskusteluissa, kuukausittain omaohjaajapäivän aikana)

SMART-KYSYMYKSET NUORELLE

1. Nimetään ongelma

Mitä itse ajattelet siitä, mikä tällä hetkellä on sinun suurin ongelmasi?

Miksi olet nyt sijoituksessa?

2. Määritellään nykytilanne

Millaista on silloin, kun ongelma on pahimmillaan?

Entä silloin kun ongelmaa ei ole? Mikä silloin on erilaista kuin nyt?

3. Määritellään tavoite

Mikä päätavoitteesi on?

Mitä tavoite saa aikaan? Miten ja miksi se toteutuu?

4. Mitattavuus

Miten tiedämme, että tavoite on toteutunut? Mistä tiedämme, että se ei ole toteutunut?

5. Saavutettavuus

Onko tavoitteesi mahdollista saavuttaa? Tiedätkö jonkun muun, joka olisi onnistunut siinä? Onko sinulla riittävästi tietoa, taitoa ja voimavaroja toteuttaaksesi tavoitteen?

Haastaako se sinut ilman, että se tuntuu liian raskaalta?

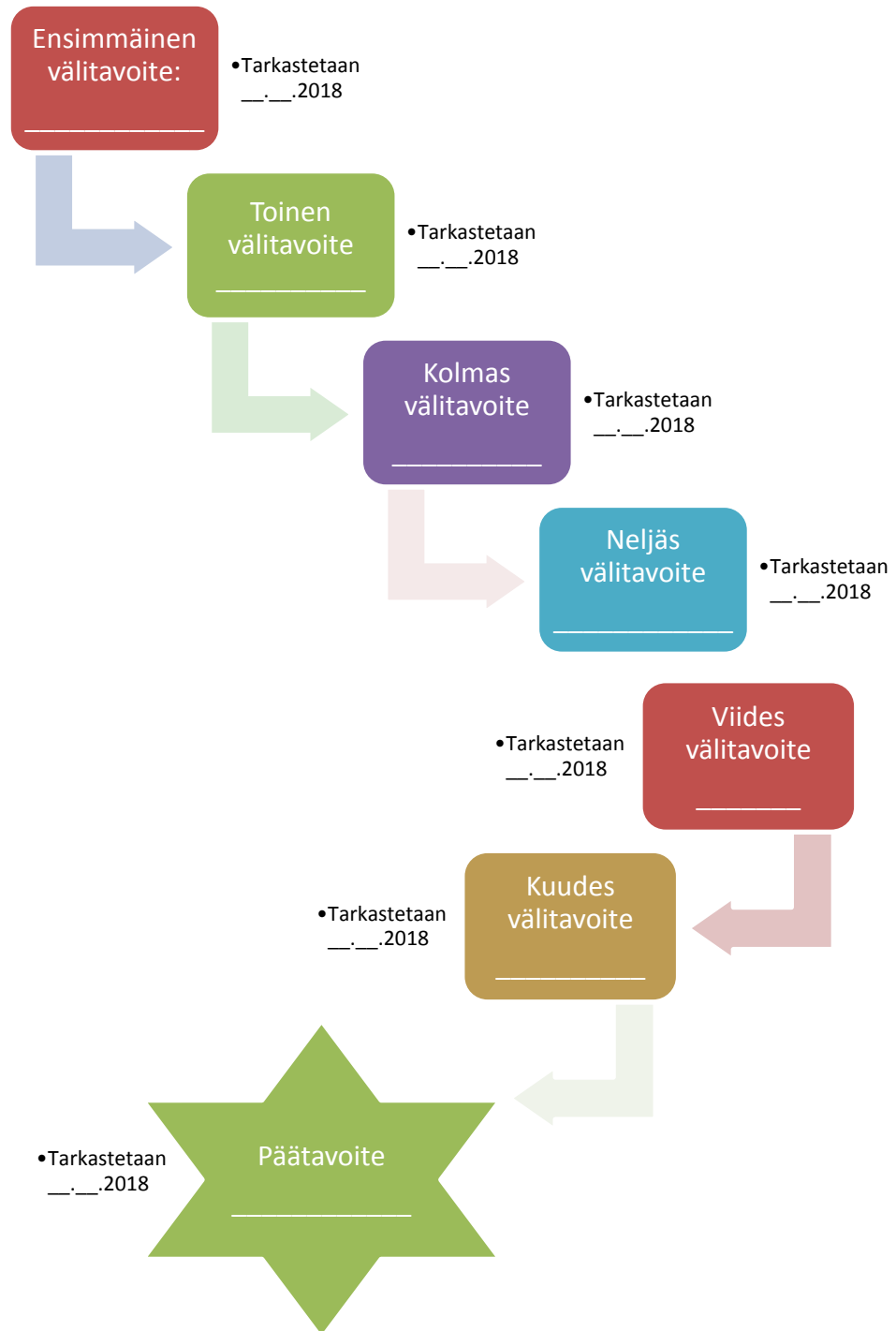
6. Realistisuus

Mikä syy, tarkoitus tai hyöty tavoitteen toteutumisesta olisi sinulle? Mikä on tavoitteen saavuttamisen tulos? Onko tavoite juuri tähän elämäntilanteeseen se tärkein?

7. Aikaan sidoksissa

Milloin tavoite on saavutettu? Päivämäärä:

TAVOITEPORTAAT AVOHUOLLON SIIJOITUKSEEN

Omaohjaajakeskusteluissa käydään joka kerta läpi välitavoitteiden toteutumiset. Tä-
hän alle nuori sekä hänen omaohjaajansa kirjaavat huomionsa työskentelystä.

1. Välitavoite

Ajatukset siitä, mikä meni hyvin. Mikä olisi voinut mennä paremmin?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat seuraavalle keskustelulle:

2. Välitavoite

Ajatukset siitä, mikä meni hyvin. Mikä olisi voinut mennä paremmin?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat seuraavalle keskustelulle:

3. Välitavoite

Ajatukset siitä, mikä meni hyvin. Mikä olisi voinut mennä paremmin?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat seuraavalle keskustelulle:

4.Välitavoite

Ajatukset siitä, mikä meni hyvin. Mikä olisi voinut mennä paremmin?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat seuraavalle keskustelulle:

5.Välitavoite

Ajatukset siitä, mikä meni hyvin. Mikä olisi voinut mennä paremmin?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat seuraavalle keskustelulle:

6.Välitavoite

Ajatukset siitä, mikä meni hyvin. Mikä olisi voinut mennä paremmin?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat seuraavalle keskustelulle:

7. Päätaoite

Miten onnistuttiin?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat:

8. Päätaoite

Miten onnistuttiin?

Nuori:

Omaohjaaja:

Sovitut asiat:
